

Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen
Tjänsteskrivelse till Kulturnämnden

Datum:
2025-05-12

Diarienummer:
KTN-2025-00145

Handläggare:
Eva Olsson

Kulturnämndens remissyttrande gällande program och handlingsplan för äldrevänlig kommun

Förslag till beslut

Kulturnämnden beslutar

1. **att** avge yttrande till kommunstyrelsen enligt bilaga 1.

Ärendet

Äldrenämnden har tagit fram ett förslag på reviderat program och handlingsplan för äldrevänlig kommun. Som en del i beredningen, har kommunstyrelsen sänt förslaget på remiss till nämnder och bolag inom kommunkoncernen. Kulturnämnden har getts möjlighet att yttra sig, senast 31 juli 2025. Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen har tagit fram ett förslag till remissyttrande ur kulturnämndens perspektiv och ansvarsområden.

Beredning

Ärendet har beretts av KTN kansli, i dialog med IFN kansli och övriga avdelningar inom kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen.

Föredragning

Program och handlingsplan för äldrevänlig kommun är styrdokument som gäller samtliga Uppsala kommunkoncerns nämnder och bolagsstyrelser. Äldrenämnden har arbetat fram förslag till reviderat program och handlingsplan för kommande tidsperiod. Som en del i kommunstyrelsens beredning av ärendet inför beslut i kommunfullmäktige, ges kulturnämnden och övriga berörda nämnder och bolag möjlighet att yttra sig över förslaget.

Program för äldrevänlig kommun beskriver en samlad och långsiktig strategi för Uppsala kommuns arbete för ökad äldrevänlighet. Detta görs i linje med kommunens åtaganden som medlem i Världshälsoorganisationens (WHO) globala nätverk för åldersvänliga städer och samhällen. Handlingsplanen kompletterar programmet genom att formulera åtgärder och peka ut ansvariga för ett antal prioriterade åtgärder som behöver hanteras på kort sikt.

Program och handlingsplan för äldrevänlig kommun samlar, strukturerar och definierar utvecklingsområden för Uppsala kommuns arbete för målgruppen 60 år och äldre (60+). Bakgrunden är den ökande äldre befolkningen, och behovet att säkerställa att äldre personer kan leva ett aktivt och hälsosamt liv med fortsatt engagemang i samhället. Målet är att skapa en kommun som är tillgänglig, trygg och stödjande för äldre personer, vilket också innebär en förbättring för människor i alla åldrar.

Program och handlingsplan följer WHO:s åtta utvecklingsområden inom det äldrevänliga arbetet, vilka omfattar en mängd olika aspekter av äldrevänlighet inom respektive utvecklingsområde. De åtta utvecklingsområdena kan delas in i tre grupper: fysisk miljö, social miljö och kommunal service. Målet är att varje område ska tillgodose olika äldrevänliga behov och skapa en sömlös kedja av äldrevänlighet. För att Uppsala kommun ska bli mer äldrevänlig behöver alla dessa åtta områden uppmärksammas. Målet är att fysisk miljö, social och kommunal service ska bilda ett integrerat system som möjliggör en optimalt äldrevänlig kommun.

Förvaltningen ser positivt på förslag till nytt program och handlingsplan för äldrevänlig kommun, och har tagit fram ett förslag till remissvar utifrån kulturnämndens perspektiv och ansvarsområden. Både programmet och handlingsplanen är nedkortade jämfört med nuvarande, har färre åtgärder, och omfattningen i förhållande till andra styrdokument är tydliggjord, vilket är positivt och bidrar till genomförandemöjligheten. Kulturnämnden berörs främst inom utvecklingsområde 4 Social delaktighet, och 7 Kommunikation och information, i handlingsplanen. Förvaltningen har deltagit i processen med revidering av program och handlingsplan under 2024, och föreslår enbart att lyfta ett par kortare kommentarer i remissvaret.

Ekonomiska konsekvenser

Beslutet medför inga ekonomiska konsekvenser för kulturnämnden.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse daterad 12 maj 2025
- Bilaga 1, Kulturnämndens remissyttrande gällande program och handlingsplan för äldrevänlig kommun
- Bilaga 2, Remissversion av program för äldrevänlig kommun
- Bilaga 3, Remissversion av handlingsplan för äldrevänlig kommun

Kultur-, idrotts- och fritidsförvaltningen

Sten Bernhardsson
Förvaltningsdirektör

Kulturnämnden
YttrandeKommunstyrelsen
Ert dnr KSN-2025-00601Handläggare:
Eva Olsson

Kulturnämndens remissyttrande gällande program och handlingsplan för äldrevänlig kommun

Kulturnämnden ställer sig positiv till förslaget till nytt program och handlingsplan för äldrevänlig kommun, och ser vikten av att fortsätta arbetet för att främja ett hälsosamt och aktivt åldrande. Detta bidrar i förlängningen till ett bättre samhälle för människor i alla åldrar och med olika behov. Kulturnämnden vill lyfta ett par kommentarer på program och handlingsplan, men har i övrigt inga synpunkter.

Program för äldrevänlig kommun

Under rubriken Allt fler äldre i Uppsala kommun, på sidan 4 i programmet, berörs befolkningsprognoser för Uppsala kommun. Kulturnämnden vill lyfta att det kan vara mer fördelaktigt att skriva ut årtalen i prognoserna, i stället för att använda uttryck som "om 20 år" i jämförelser med "idag". Detta för att öka tydligheten och programmets aktualitet över tid.

Handlingsplan för äldrevänlig kommun

Under utvecklingsområde 4 Social delaktighet, på sidan 4 i handlingsplanen, är kulturnämnden föreslagen som samordnare av åtgärd nr. 4.1: "Stärk förutsättningarna för äldres sociala delaktighet och möjligheter att ta del av ett rikt och relevant aktivitetsutbud på likvärdiga villkor." Kulturnämnden är villig att åta sig samordningsansvaret, och ser att åtgärden innebär att främja samverkan mellan berörda nämnder/bolag inom kommunkoncernen kring aktiviteter för målgruppen äldre, utifrån våra respektive ansvarsområden och uppdrag.

Kulturnämnden

Linda Eskilsson

Ordförande

Anna Eriksson

Nämndsekreterare

Aktiverande styrdokument

Beslutsfattare:
Kommunfullmäktige

Dokumentansvarig:
Äldrenämnden

Datum:
ÅÅÅÅ-MM-DD

Diarienummer:
KSN-2025-00601

Remissversion

Program för äldrevänlig kommun

REMISSVERSION

Översiktsplan

Mål och budget

Verksamhetsplaner och affärsplaner

Program

Handlingsplaner och övriga planer

Inledning

Vi blir allt fler äldre. Det är en global trend som märks även i Europa, i Sverige och i Uppsala. Utöver att allt fler lever allt längre ser åldrandet också annorlunda ut idag jämfört med tidigare. Att vara senior på 2020-talet innebär andra saker än det gjorde för tidigare generationer. Förändrade livsmönster, värderingar, välfärdssystem, forskning och teknikutveckling bidrar till att fler äldre idag vill och kan leva friskare, mer självständiga och oberoende liv även som äldre.

Denna utveckling måste samhället följa med i genom att anpassa och förhålla sig till en åldrande befolknings behov och preferenser. Därför anslöt Uppsala kommun 2016 som medlem i Världshälsoorganisationens globala nätverk för äldrevänliga städer och kommuner. Därför har kommunen ett program och handlingsplan för en äldrevänlig kommun. Programmet och handlingsplanen är styrdokument som strukturerar frågan och styr Uppsala kommuns nämnder och bolagsstyrelser i det gemensamma arbetet för att bli en alltmer äldrevänlig kommun.

Äldrevänliga samhällen går i linje med de globala målen enligt Agenda 2030. De motverkar ålderism och främjar ett hälsosamt och aktivt åldrande genom att anpassa strukturer och tjänster till äldre människors behov med varierande kapacitet. Det bidrar i sin tur till ett bättre samhälle för människor i alla åldrar, med bättre förutsättningar för fysisk aktivitet, social delaktighet och psykisk hälsa. Äldrevänliga samhällen hjälper också människor att vara oberoende så länge som möjligt, ger omsorg och skydd när det behövs och med respekt för äldre människors självständighet och värdighet.

Äldrevänliga miljöer bemyndigar människor så att de kan fortsätta att leva ett oberoende liv i god hälsa, vara engagerade i sina samhällen och förbli socialt inkluderade och aktiva i olika roller: som grannar, vänner, familjemedlemmar, kollegor och volontärer

Syfte

Program för äldrevänlig kommun är ett aktiverande dokument som sätter ramarna för och prioriterar hur kommunens politik för ökad äldrevänlighet ska stärkas och utvecklas. Det ska verka styrande i planering, budgetering, uppföljning och i genomförande av kommunens verksamhet.

Programmet formulerar en samlad strategi för hur Uppsala kommunkoncern, i samverkan med det omgivande samhället, kan förstärka äldre kommuninvånares möjligheter att leva ett självständigt, fysiskt aktivt och rikt liv utan särskilda stödinsatser från samhället. Det utgör även en grund för att öka samverkan mellan olika parter, skapa goda kommunikations- och informationsflöden samt förstärka en väl fungerande och aktiv dialog med de äldre som bor, verkar och lever på landsbygden och i staden. Avsikten är också att i linje med kommunkoncernens värdegrund ge förutsättningar för samverkan, synergier, innovationer och flexibilitet i arbetet.

Programmet ska utgöra en samlad plattform för att etablera samsyn, främja äldres delaktighet, motverka omotiverade sårbarheter samt fungera som ett verktyg för att stödja, genomföra, följa upp och utveckla det löpande arbetet för en äldrevänlig kommun.

Omfattning

Programmet samlar, strukturerar och definierar utvecklingsområden för Uppsala kommuns arbete för målgruppen 60 år och äldre (60+). Programmet gäller alla nämnder och bolagsstyrelser inom Uppsala kommunkoncern samt kommunalt finansierad verksamhet. Det ska fungera som underlag till kommunens Mål och budget samt för nämndernas verksamhetsplaner och bolagsstyrelsernas affärsplaner. Programmet kompletteras av en handlingsplan som definierar prioriterade åtgärder.

Programmet för äldrevänlig kommun styr inte frågor om bostäder eller tillgänglighet. Boendefrågan styrs i första hand av kommunens program för bostadsförsörjning - Bostad för alla. Frågor om tillgänglighet och universell utformning styrs i huvudsak via programmet för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning. Exempel på andra program som styr områden av betydelse för en äldrevänlig kommun är idrottspolitiskt program, kulturpolitiskt program, landsbygdsprogrammet och program mot våld i nära relationer.

Ansvar, genomförande och spridning

Program och handlingsplan för en äldrevänlig kommun är dokument som styr samtliga Uppsala kommuns nämnder och bolagsstyrelser på de områden där kommunen har rådighet. Äldrenämnden ansvarar för program och handlingsplan för äldrevänlig kommun. Ansvaret innefattar övergripande stöd och samordning samt information om och spridning av program och handlingsplan i samverkan med relevanta aktörer i och utanför kommunkoncernen. Samverkan sker med aktörer såsom civilsamhället, näringslivet, Region Uppsala, statliga myndigheter och andra organisationer för att åstadkomma ett mer äldrevänligt Uppsala. Alla kommunala nämnder och bolagsstyrelser har dock ett eget ansvar för att själva motsvara programmets och handlingsplanens avsikter och bidra till att Uppsala blir en mer äldrevänlig kommun. Kommunens nämnder och bolagsstyrelser har också ett gemensamt ansvar att samarbeta för att hitta samverkansvinster och undvika intressekonflikter.

Samtliga kommunala nämnder och bolagsstyrelser har ett ansvar för att informera kommuninvånarna om det äldrevänliga arbete man bedriver.

Definition och begrepp

Frångänglighet Frångänglighet innebär möjligheten att utrymma en byggnad även för personer med nedsatt rörelse- och orienteringsförmåga.

Ordinärt boende Med ordinärt boende avses här boende i vanliga flerbostadshus, egna hem eller motsvarande. Hit räknas även seniorbostäder och seniorbostäder med gemensamhetslokal.

Universell utformning är en princip för hur man utformar allt från byggnader till kommunikation och transporter så att de fungerar för så många som möjligt redan från början. Om det blir rätt från början behöver man inte göra anpassningar i efterhand och fler blir inkluderade.

Ålderism är fördomar, stereotyper och diskriminering som drabbar äldre.

Äldrevänlig är en översättning och tolkning av engelskans "age-friendly". Ibland översätts det engelska begreppet – med lite annan betoning – till "åldersvänlig".

Begreppet syftar på en situation som möter en åldrande befolknings behov och preferenser. Dels behov och preferenser hos den som är 60 år eller äldre. Men också åldrandeprocessens behov och preferenser. Det innebär att samhället på olika områden främjar möjligheter till ett aktivt åldrande så att människor kan få en så bra livskvalitet som möjligt när de blir äldre. Världshälsoorganisationen poängterar att ett aktivt åldrande är en livslång process och att "äldrevänlighet" inte enbart ska förstås som "vänligt för äldre". Många äldrevänliga åtgärder är bra för alla människor, oavsett ålder.

Uppsala kommun ska vara en äldrevänlig kommun

Allt fler äldre i Uppsala kommun

Andelen äldre i befolkningen ökar globalt och så även i Sverige och i Uppsala kommun. Om mindre än 20 år kan antalet Uppsalabor som är 90 år eller äldre vara mer än dubbelt så många som idag. Redan om mindre än 10 år prognosticeras antalet 80–89-åringar ha ökat med 50%. Övriga ålderskategorier ökar också över tiden men inte lika mycket. Framtidens Uppsala kommun kommer alltså i mycket högre grad än idag präglas av äldre personer och av äldre personers behov och preferenser. Att allt bättre möta en åldrande befolknings behov och preferenser är därför en angelägen fråga för Uppsala kommun, för Sverige och för många länder runtom i världen. Rätt hanterad innebär den att fler kommuninvånare lever längre liv i god hälsa och självständighet samt fortsatt bidrar med sin tid, sina kunskaper och kompetenser samtidigt som kostnader för kommunal vård och omsorg hålls nere. Fel hanterad innebär den att fler kommuninvånare lever längre liv med dålig hälsa och beroende av stödinsatser från anhöriga, vården och omsorgen, samtidigt som kostnaderna för vård och omsorg ökar.

Arbetet för en mer äldrevänlig kommun är alltså inte en fråga som bara berör äldre och äldrenämnden. En åldrande befolkning påverkar hela kommunorganisationen, hela kommunens budget och hela samhället. Arbetet för att utveckla en alltmer äldrevänlig kommun är således ett gemensamt intresse och ett gemensamt ansvar.

Kommunens arbete för ökad äldrevänlighet

På initiativ från Uppsala Pensionärsföreningars Samarbetsråd blev Uppsala kommun 2016 medlem i Världshälsoorganisationens globala nätverk för äldrevänliga städer och samhällen the Global Network for Age-friendly Cities and Communities (GNAFCC). Nätverket är ett globalt samarbete och stödstruktur för att lokalt möta en åldrande befolkning på bästa sätt. Men äldrevänlighet handlar inte bara om äldre utan om allas förutsättningarna att leva och åldras i samhället.

Enligt Världshälsoorganisationens modell genomförde kommunen 2016-17 en stor medborgardialog och baslinjemätning/-bedömning som sedermera kom att ligga till grund för kommunens program och handlingsplan för äldrevänlig kommun. Program och handlingsplan har sedan följts upp och reviderats.

Dialogen med den äldre befolkningen visade att utvecklingsinsatser i Uppsala kommun är motiverade inom framför allt fem områden (de första fem punkterna nedan). Efter

revideringen av program och handlingsplan kvarstår dessa områden som prioriterade mål men med tillförande av ytterligare ett område: trygghet. I sin helhet är programmets prioriterade områden därmed:

- minska upplevd diskriminering på grund av ålder
- minska skillnader i upplevd livskvalitet mellan äldre boende i staden respektive på landsbygden
- förbättra förhållanden på bostadsmarknaden ur ett äldreperspektiv
- förbättra utemiljön ur ett äldreperspektiv
- förbättra kollektivtrafiken ur ett äldreperspektiv
- öka tryggheten för äldre.

Programmets och handlingsplanens utformning och implementering behöver alltså ta hänsyn till dessa dialogbaserade sex prioriterade områden inom ramen för de av Världshälsoorganisationen definierade åtta utvecklingsområdena (se nedan). Resultatet är ett program, en plan och ett arbete som utgår från Världshälsoorganisationens erfarenhets- och kunskapsbaserade modell men med betoning på äldre Uppsalabors åsikter, preferenser och behov.

Åtta utvecklingsområden

Världshälsoorganisationen delar in det äldrevänliga arbetet i åtta olika utvecklingsområden. Varje område omfattar en mängd olika aspekter av äldrevänlighet i det specifika utvecklingsområdet. De åtta utvecklingsområdena kan i sin tur delas in i tre olika grupper: fysisk miljö, social miljö och kommunal service. Målet är att varje utvecklingsområde ska möta en rad äldrevänliga behov så att det skapas en sömlös kontinuitet eller kedja av äldrevänlighet. I Uppsala kommuns arbete för att bli en alltmer äldrevänlig kommun behöver samtliga dessa åtta utvecklingsområden uppmärksammas. Målet är att fysisk miljö, social miljö och kommunal service utgör ett integrerat system som möjliggör en optimalt äldrevänlig kommun.

Viktiga aspekter av äldrevänlighet är att främja fysisk aktivitet och psykisk hälsa genom hela livet. Det är exempel på frågor som inte sorteras i egna utvecklingsområden utan går igen i samtliga områden. Fysisk aktivitet kräver ofta både information, tillgängliga miljöer och social inkludering. Psykisk hälsa är ofta en effekt av hälsofrämjande utemiljöer, social delaktighet eller samhällsengagemang. Prioriteringarna från medborgardialogen ger ytterligare ledning i hur olika insatser behöver prioriteras.

Mer om utvecklingsområdena och förankringen i Världshälsoorganisationens struktur för äldrevänligt arbete kan man läsa om i deras publikationer "Age-friendly environments in Europe: A handbook of domains for policy action" och "Global Age friendly Cities: A Guide".

Utvecklingsområde 1 Utemiljöer

Utvecklingsområdet syftar till ett integrerat system av bland annat

- välskötta utemiljöer
- grönytor och gångbanor
- sittplatser
- gångvänliga trottoarer
- gångvänliga vägar och övergångsställen

- gångvänlig trafikmiljö
- separata cykelvägar
- trygghet
- tillgänglig och nära service
- tillgängliga byggnader
- offentliga toaletter.

Detta är ett prioriterat utvecklingsområde. Utvecklingsområdet styrs i huvudsak av Uppsala kommuns översiktsplan

Utvecklingsområde 2 Transporter och mobilitet

Utvecklingsområdet omfattar såväl transport som mobilitetsfrågor mer brett och syftar till ett integrerat system med beaktande av bland annat:

- resekostnader
- kollektivtrafikens frekvens och tillförlitlighet
- resmål och sträckning
- fordonens kvalitet
- särskild kollektivtrafik/färdtjänst
- reserverade sittplatser i kollektivtrafiken
- chaufförers beteende
- trygghet och komfort i kollektivtrafiken
- hållplatser och stationer
- information
- samåkning/bilpooler
- taxi
- väg- och trafikkvalitet
- underhåll av körförmåga
- parkeringar.

Detta är ett prioriterat utvecklingsområde. Då ansvaret för kollektivtrafiken i Uppsala till största delen ligger hos Region Uppsala är kommunens möjligheter att självt hantera detta utvecklingsområde begränsat. Färdtjänst är dock en särskild kollektivtrafikform under kommunens ansvar.

Utvecklingsområde 3 Boende

Utvecklingsområdet syftar till ett integrerat system med beaktande av bland annat:

- rimliga bostads-/boendekostnader
- fundamentala bostadskvaliteter
- utformning
- bostadsanpassning
- underhåll
- service i och nära hemmet
- delaktighet i grannskap/lokalsamhälle
- brett utbud och boendemiljö (utrymme/trygghet/säkerhet).

Detta är ett prioriterat utvecklingsområde. Utvecklingsområdet styrs i huvudsak av Bostad för alla – Uppsala kommuns program för bostadsförsörjningen.

Utvecklingsområde 4 Social delaktighet

Området omfattar olika aspekter av sociala relationer. Såväl aktiv social delaktighet och gemenskap som passiva sociala resurser och nätverk. Utvecklingsområdet syftar till ett integrerat system med beaktande av bland annat:

- främjande av fysisk aktivitet
- tillgängliga evenemang och aktiviteter
- rimlig kostnad
- brett utbud
- marknadsföring/information
- att nå ut till ofrivilligt ensamma
- social blandning/integration.

Detta är ett prioriterat utvecklingsområde vad gäller att minska upplevd diskriminering på grund av ålder samt minska skillnader i upplevd livskvalitet mellan äldre boende i staden respektive på landsbygden.

Utvecklingsområde 5 Social inkludering och icke-diskriminering

Utvecklingsområdet omfattar frågan om ålderism (stereotypa uppfattningar om äldre) och åldersdiskriminering och syftar till ett generellt beaktande av bland annat:

- inkluderande och anpassade tjänster
- representation utan stereotyper
- åldersintegration
- äldre och äldreperspektiv i lärmiljöer
- social och ekonomisk inkludering.

Detta är ett prioriterat utvecklingsområde vad gäller att minska upplevd diskriminering på grund av ålder och att minska skillnader i upplevd livskvalitet mellan äldre boende i staden respektive på landsbygden.

Utvecklingsområde 6 Arbete och samhällsengagemang

Utvecklingsområdet syftar till ett integrerat system med beaktande av bland annat:

- möjlighet till volontärarbete
- möjlighet till yrkesarbete
- möjligheter till utbildning/vidareutbildning
- tillgänglighet
- samhällsengagemang
- erkännande
- stöd till entreprenörer
- korrekt lön/ersättning.

Detta är ett prioriterat utvecklingsområde vad gäller att minska upplevd diskriminering på grund av ålder

Utvecklingsområde 7 Kommunikation och information

Utvecklingsområdet syftar till ett integrerat system med beaktande av bland annat:

- informationstillgänglighet
- muntlig och skriftlig kommunikation
- klarspråk
- automatiserad kommunikation och kommunikationsutrustning (till exempel telefonsvarare)
- tillgängliga datorer och internet.

Detta är ett prioriterat utvecklingsområde vad gäller att minska upplevd diskriminering på grund av ålder.

Utvecklingsområde 8 Samhällsstöd samt tjänster inom hälsa, vård och omsorg

Utvecklingsområdet syftar till ett integrerat system med beaktande av bland annat:

- tillgänglighet till och utbud av anpassade samhällstjänster
- tjänster inom hälsa, vård och omsorg
- service på frivillig/volontär grund
- beredskapsplanering.

Detta är ett prioriterat utvecklingsområde vad gäller att minska upplevd diskriminering på grund av ålder, att minska skillnader i upplevd livskvalitet mellan äldre boende i staden respektive på landsbygden samt att öka tryggheten för äldre. Vad gäller tjänster inom hälsa, vård och omsorg styrs dessa i hög grad av äldrenämndens verksamhetsplan.

Uppföljning

Äldrenämnden är ansvarig för program och handlingsplan för en äldrevänlig kommun och har det övergripande ansvaret för uppföljning och utvärdering av programmet. Alla nämnder och bolagsstyrelser ska årligen redovisa resultatet av sitt arbete med att uppfylla de uppställda målen till kommunstyrelsen. Äldrenämnden följer årligen upp program och handlingsplan i ordinarie programuppföljning. Kommunstyrelsen kan sedan revidera handlingsplanen vid behov.

Relaterade dokument

- Bostad för alla – Uppsala kommuns program för bostadsförsörjningen
- Bostad för alla – Handlingsplan för program för bostadsförsörjningen 2021–2024
- Idrottspolitiskt program för Uppsala kommun
- Handlingsplan till idrottspolitiskt program
- Kulturpolitiskt program för Uppsala kommun
- Handlingsplan till kulturpolitiskt program
- Landsbygdsprogram för Uppsala kommun

- Handlingsplan för Uppsala kommuns landsbygdsprogram
- Program för trygghet, brottsförebyggande och säkerhet
- Program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning
- Handlingsplan för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning
- Uppsala kommuns program mot våld i nära relationer
- Verksamhetsplan och budget för omsorgsnämnden
- Verksamhetsplan och budget för äldreomsorgsnämnden
- Årsredovisning 2023, Uppsala kommunkoncern
- Äldreombudsmannens årsrapport 2023
- Översiktsplan 2016 för Uppsala kommun
- Age-friendly environments in Europe: A handbook of domains for policy action
- Global Age-friendly Cities: A Guide

REMISSVERSION

Aktiverande styrdokument

Datum:
ÅÅÅÅ-MM-DD

Diarienummer:
KSN-2025-00601

Beslutsfattare:
Kommunstyrelsen

Dokumentansvarig:
Äldrenämnden

Remissversion

Handlingsplan för äldrevänlig kommun

REMISSVERSION

Översiktsplan

Mål och budget

Verksamhetsplaner och affärsplaner

Program

Handlingsplaner och övriga planer

Inledning

Program för äldrevänlig kommun syftar till att skapa en samlande strategi för hur Uppsala kommunkoncern, i samverkan med det omgivande samhället, kan förstärka äldre kommuninvånares möjligheter att leva ett självständigt och rikt liv utan särskilda stödinsatser från samhället. Programmet ska utgöra en samlande plattform för att etablera samsyn, främja äldres delaktighet, motverka omotiverade särlösningar och fungera som ett verktyg för att stödja, genomföra, följa upp och utveckla det löpande arbetet för en äldrevänlig kommun. Denna handlingsplan förtydligar programmets implementering, genomförande av målsättningar och åtgärder samt uppföljning av dessa.

Syfte

Handlingsplanen för äldrevänlig kommun ger en samlad bild av vilka åtgärder som behövs för att programområdet ska utvecklas. Den förtydligar nämnders och bolagsstyrelserns ansvar och roller för genomförande av programmets måluppfyllelse i relation till deras reglemente och ägardirektiv. Den fokuserar på åtgärder som tydliggör ambitionsnivån och visar på nödvändiga förändringar. Åtgärderna underlättar för nämnder och bolagsstyrelser att identifiera sina delar av ett programområde och integrera det i sin verksamhets-/affärsplanering. På så sätt har handlingsplanen en tydlig styrande effekt och kan ge snabbare måluppfyllelse.

Omfattning

Handlingsplanen riktar sig till nämnder och bolagsstyrelser i Uppsala kommunkoncern. Den ska fungera som underlag till Mål och budget samt för nämndernas verksamhetsplaner och bolagsstyrelsernas affärsplaner. Handlingsplanen kompletterar program för äldrevänlig kommuns definierade utvecklingsområden.

Ansvar, genomförande och spridning

Ansaret för förflyttningen mot en alltmer äldrevänlig kommun vilar på kommunkoncernen som helhet. Äldrenämnden ansvarar för program för äldrevänlig kommun och den kompletterande handlingsplanen. Ansaret innefattar programhantering, övergripande stöd och samordning; spridning av program och handlingsplan i samverkan med relevanta aktörer i och utanför kommunkoncernen samt uppföljning. Samverkan sker internt med kommunala förvaltningar och bolag samt externt med aktörer så som Världshälsoorganisationen, Nordens välfärdscenter, andra kommuner, civilsamhället, näringslivet, Region Uppsala, statliga myndigheter och andra organisationer.

Måls åtgärder, indikatorer samt ansvariga

Handlingsplanens utvecklingsområden följer Världshälsoorganisationens modell med åtta olika områden. Tillsammans täcker dessa huvuddelen av all kommunal

verksamhet. Då handlingsplanens åtgärder syftar till att komplettera redan befintlig styrning och verksamhet i Uppsala kommunkoncern kommer inte varje utvecklingsområde i denna handlingsplan motsvaras av åtgärder i samma omfattning. På vissa områden bedrivs redan verksamhet eller finns redan styrning som bedöms som adekvat och tillräcklig för programmet.

Handlingsplanens åtgärder ger inte en samlad och komplett bild av Uppsala kommuns äldrevänliga arbete på dessa områden utan är att förstå som ett komplement.

Utvecklingsområde 1 Utemiljöer

Arbetet inom detta utvecklingsområde syftar till att utveckla utemiljöer och byggnader som bidrar till förflyttningen mot en alltmer äldrevänlig kommun i linje med programmets intentioner. Detta område styrs i huvudsak via Uppsala kommuns översiktsplan.

Åtgärder

Åtgärd	Samordnare	Delansvarig	Årtal
1.1 Markanvisningsverktyget behöver utvecklas så att behoven hos en åldrande befolkning säkras vid utveckling av kommunalt ägd mark.	KS		2026
1.2 Utveckla kommunens lägesbilsarbete ("Effektiv samordning förtrygghet – EST") för att specifikt kunna identifiera och åtgärda otrygga och brottsutsatta platser ur ett uttalat äldreperspektiv.	KS		2025
1.3 Alla detaljplaner ska uttryckligen, konsekvent och nyanserat beakta ett äldreperspektiv och ta höjd för äldres behov och preferenser.	PBN		2025
1.4 Driften av allmän platsmark ska under alla årstider uttryckligen och konsekvent beakta ett äldreperspektiv och ta höjd för äldres behov och preferenser	GSN		2025

Indikatorer

- Svar från Uppsalabor 65 år eller äldre på frågan: Hur trygg känner du dig utomhus i området där du bor när det är mörkt ute? (SCB:s medborgarundersökning.)
- Svar från Uppsalabor 65 år eller äldre på frågan: Medborgarnas syn på skötsel av gång- och cykelvägar. (SCB:s medborgarundersökning.)
- Svar från Uppsalabor 65 år eller äldre på frågan: Medborgarnas syn på snöröjning av gång- och cykelvägar. (SCB:s medborgarundersökning.)

- Svar från Uppsalabor 65 år eller äldre på frågan: Medborgarnas syn på skötsel av allmänna platser, till exempel parker, torg, lekplatser. (SCB:s medborgarundersökning.)
- Svar från Uppsalabor 65 år eller äldre på frågan: Medborgarnas syn på åtgärder mot skadegörelse eller annan förstörelse som uppkommer, till exempel klotter övergivna fordon. (SCB:s medborgarundersökning.)
- Svar från Uppsalabor 65 år eller äldre på frågan: Medborgarnas syn på skötsel av byggnader där kommunen har verksamhet, till exempel skolor, äldreboende. (SCB:s medborgarundersökning.)

Utvecklingsområde 2 Transporter och mobilitet

Arbetet inom detta utvecklingsområde syftar till att utveckla mobilitets- och transportlösningar som bidrar till förflyttningen mot en alltmer äldrevänlig kommun i linje med programmets intentioner.

Åtgärder

Åtgärd	Samordnare	Delansvarig	Årtal
2.1 Kommunen ska utveckla sin samverkan med Region Uppsala/UL i syfte att bättre än idag möta äldres behov och preferenser i kollektivtrafiken bland annat avseende biljettpreiser, resor utanför lågtrafik samt tillgänglighet till busshållplatser i staden och i landsbygderna.	GSN	KS	2026
2.2 Inrätta fler övergångsställen med förlängd gröntid på trafikljus där behoven är som störst.	GSN	ÄLN, UBN	2026
2.3 Alla planer som omfattar parkeringsmöjligheter för bil ska inkludera och anpassas efter en kunskapsbaserad konsekvensanalys ur äldreperspektiv.	GSN	PBN, Uppsala Parkering AB	2026
2.4 Genomför insatser för att främja och öka cykel som transportmedel i gruppen 65+	GSN	ÄLN, PBN, Uppsalahem	2026

Indikatorer

- Svar från Uppsalabor 65 år eller äldre på frågan: Vad tycker du om möjligheterna att på ett enkelt sätt använda kollektivtrafiken för dina vardagliga resor, till exempel till arbete, skola eller annan sysselsättning? (SCB:s medborgarundersökning.)
- Svar från Uppsalabor 65 år eller äldre på frågan: Vad tycker du om möjligheterna att på ett enkelt sätt använda kollektivtrafiken för att ta dig till dina fritidsaktiviteter? (SCB:s medborgarundersökning.)

- Svar från Uppsalabor 65 år eller äldre på frågan: Vad tycker du om trafiksäkerheten på gång- och cykelvägar i kommunen? (SCB:s medborgarundersökning.)
- Svar från Uppsalabor 65 år eller äldre på frågan: Vad tycker du om möjligheterna att på ett enkelt sätt kunna transportera sig med bil? (SCB:s medborgarundersökning.)
- Svar från Uppsalabor 65 år eller äldre på frågan: Vad tycker du om utbudet av pendelparkeringar i kommunen? (SCB:s medborgarundersökning.)
- Färdmedelsandelar för målgruppen 65+ i Uppsala kommun. (Kommunintern statistik.)

Utvecklingsområde 3 Boende

Arbetet inom detta utvecklingsområde syftar till att utveckla bostäder och boendemiljöer som bidrar till förflyttningen mot en alltmer äldrevänlig kommun i linje med programmets intentioner. Detta område styrs i huvudsak via styrdokumentet "Bostad för alla: Program för bostadsförsörjningen".

Åtgärder

Åtgärd	Samordnare	Delansvarig	Årtal
3.1 Tills efterfrågan bedöms vara mött ska prisrimliga seniorbostäder årligen tillföras Uppsalas bostadsmarknad.	KS	ÄLN, Uppsalahem	2026

Indikatorer

- Antal nya, prisrimliga seniorbostäder på Uppsalas bostadsmarknad, per år. (Kommunal verksamhetsdata.)
- Kötid för att få en seniorbostad med hyresrätt. (Bostadsförmedlingen.)

Utvecklingsområde 4 Social delaktighet

Arbetet inom detta utvecklingsområde syftar till att utveckla social infrastruktur och aktivitetsutbud som bidrar till förflyttningen mot en alltmer äldrevänlig kommun i linje med programmets intentioner.

Åtgärder

Åtgärd	Samordnare	Delansvarig	Årtal
4.1 Stärk förutsättningarna för äldres sociala delaktighet och möjligheter att ta del av ett rikt och relevant aktivitetsutbud på likvärdiga villkor.	KTN	GSN, PBN, ÄLN, OSN, IFN, UBN, Uppsalahem Uppsala konsert och kongress AB,	2026

Åtgärd	Samordnare	Delansvarig	Årtal
		Uppsala stadsteater, Uppsala kommun arenor och fastigheter AB, Destination Uppsala	
4.2 Stärk förutsättningarna för äldres fysiska aktivitet och möjligheter att ta del av ett rikt och relevant aktivitetsutbud för fysisk aktivitet på likvärdiga villkor.	IFN	ÄLN, GSN	2026
4.3 Utred modell för medföljning av äldre med särskilda behov inom ramen för den kommunala badverksamheten.	ÄLN	OSN, IFN, Uppsala kommun arenor och fastigheter AB	2025

Indikatorer

- Svar från Uppsalabor 65 år eller äldre på frågan: Vad tycker du om utbudet av ställen för äldre att träffas på i kommunen? (till exempel träffpunkter) (SCB:s medborgarundersökning.)
- Svar från Uppsalabor 65 år eller äldre på frågan: Vad tycker du om det lokala kultur- och nöjeslivet i kommunen? (till exempel konstatställning, teater, konserter etcetera) (SCB:s medborgarundersökning.)
- Svar från Uppsalabor 65 år eller äldre på frågan: Vad tycker du om möjligheten för invånare att nyttja kommunens idrotts- och motionsanläggningar? (SCB:s medborgarundersökning.)
- Svar från Uppsalabor 65 år eller äldre på frågan: Vad tycker du om utbudet av allmänna träningsplatser utomhus i kommunen? (till exempel utegym) (SCB:s medborgarundersökning.)

Utvecklingsområde 5 Social inkludering och icke-diskriminering

Arbetet inom detta utvecklingsområde syftar till att främja social inkludering och icke-diskriminering på ett sätt som bidrar till förflyttningen mot en alltmer äldrevänlig kommun i linje med programmets intentioner.

Åtgärder

Åtgärd	Samordnare	Delansvarig	Årtal
5.1	ÄLN		2026

Åtgärd	Samordnare	Delansvarig	Årtal
Genomför en nulägesanalys för att följa upp den baslinjebedömning som gjordes av Uppsala kommuns äldrevänlighet 2016-17.			
5.2 Utveckla arbetet med att förebygga bedrägeribrott riktade mot äldre.	KS	ÄLN, AMN	2025

Indikatorer

- Svar från Uppsalabor 65 år eller äldre på frågan: Tycker du att du kan vara den du är och leva ditt liv som du vill i din kommun? till exempel utifrån ålder, kön eller könstillhörighet, sexualitet, religion, etnicitet eller funktionsnedsättning (SCB:s medborgarundersökning.)
- Svar från Uppsalabor 65 år eller äldre på frågan: Upplever du att din kommun arbetar aktivt för att förbättra toleransen för människors olikheter? till exempel utifrån ålder, kön eller könstillhörighet, sexualitet, religion, etnicitet eller funktionsnedsättning. (SCB:s medborgarundersökning.)
- Svar från Uppsalabor 65 år eller äldre på frågan: Upplever du att din kommun arbetar aktivt för att minska diskrimineringen i samhället? (SCB:s medborgarundersökning.)

Utvecklingsområde 6 Arbeta och samhällsengagemang

Arbetet inom detta utvecklingsområde syftar till att främja äldre kommuninvånares möjligheter till yrkesarbete och samhällsengagemang på ett sätt som bidrar till förflyttningen mot en alltmer äldrevänlig kommun i linje med programmets intentioner.

Åtgärder

Åtgärd	Samordnare	Delansvarig	Årtal
6.1 Verka för att äldres engagemang, kompetens och erfarenheter kan bidra till att stärka kommunens verksamheter.	ÄLN	Alla nämnder och bolag	2026

Indikatorer

- Andel röstande (procent) i kommunfullmäktigeval, 65 år eller äldre. (SCB:s valdeltagandeundersökning.)
- Antal deltagare i folkbildning i Uppsala kommun, 65 år eller äldre (SCB:s medborgarundersökning.)
- Andel i befolkningen i Uppsala kommun som är 65 år eller äldre.

Utvecklingsområde 7 Kommunikation och information

Arbetet inom detta utvecklingsområde syftar till att utveckla kommunikation och information som bidrar till förflyttningen mot en alltmer äldrevänlig kommun i linje med programmets intentioner.

Åtgärder

Åtgärd	Samordnare	Delansvarig	Årtal
7.1 Kommunens hemsida behöver utvecklas för att bättre möta behov och preferenser hos den breda gruppen äldre kommuninvånare.	KS	ÄLN	2026
7.2 Ta fram och genomför en övergripande kommunikationsplan för kommunens äldrevänliga arbete med målet att information om detta steg	ÄLN		2025
7.3 Stötta äldre att använda digital teknik i det dagliga livet.	ÄLN	KTN, OSN	2025

Indikatorer

- Svar från Uppsalabor 65 år eller äldre på frågan: Hur tycker du att det fungerar att få svar på dina frågor om kommunen och dess verksamheter? (SCB:s medborgarundersökning.)
- Svar från Uppsalabor 65 år eller äldre på frågan: Hur tycker du att kommunen informerar vid större förändringar i kommunen? (till exempel stadsplanering, byggnationer) (SCB:s medborgarundersökning.)
- Svar från Uppsalabor 65 år eller äldre på frågan: Upplever du att kommunens politiker är lyhörda till invånarnas tankar och idéer kring kommunen och dess verksamheter? (SCB:s medborgarundersökning.)
- Svar från Uppsalabor 65 år eller äldre på frågan: Upplever du att kommunens anställda arbetar för kommunens bästa? (SCB:s medborgarundersökning.)

Utvecklingsområde 8 Samhällsstöd samt tjänster inom hälsa, vård och omsorg

Arbetet inom detta utvecklingsområde syftar till att utveckla samhällsstöd och tjänster inom hälsa, vård och omsorg som bidrar till förflyttningen mot en alltmer äldrevänlig kommun i linje med programmets intentioner. Detta område styrs i huvudsak via äldrenämndens verksamhetsplan och ordinarie uppdrag.

Åtgärder

Åtgärd	Samordnare	Delansvarig	Årtal
8.1 Säkerställ att beredskapsplaner finns för att nå, skydda och hjälpa sårbara och sköra äldre i händelse av nödsituation, extremväder, infektionsutbrott eller liknande.	ÄLN	OSN	2025

Indikatorer

- Svar från Uppsalabor 65 år eller äldre på frågan: Hur tycker du följande fungerar i din kommun? Tillgången till kommunal service utanför kommunens centralort, till exempel skola, äldreomsorg, bibliotek. (SCB:s medborgarundersökning.)
- Svar från Uppsalabor 65 år eller äldre på frågan: Hur tycker du följande fungerar i din kommun? Tillgången till hälso- och sjukvård inom rimligt avstånd från din bostad, till exempel apotek, vårdcentral. (SCB:s medborgarundersökning.)
- Svar från Uppsalabor 65 år eller äldre på frågan: Hur tycker du följande fungerar i din kommun? Utbudet av livsmedelsaffärer inom rimligt avstånd från din bostad. (SCB:s medborgarundersökning.)
- Svar från Uppsalabor 65 år eller äldre på frågan: Hur tycker du att räddningstjänsten fungerar i kommunen? (SCB:s medborgarundersökning.)
- Svar från Uppsalabor 65 år eller äldre på frågan: Hur tycker du att kommunen informerar vid samhällsstörningar? (till exempel strömavbrott, extremt väder, översvämning, problem med dricksvatten och avlopp) (SCB:s medborgarundersökning.)

Uppföljning

Äldrenämnden är ansvarig för handlingsplanen och har därmed det övergripande ansvaret för uppföljning och utvärdering av handlingsplanen. Alla nämnder och bolagsstyrelser ska årligen redovisa resultatet av sitt arbete med att uppfylla de uppställda målen till kommunstyrelsen. Äldrenämnden följer årligen upp program och handlingsplan i ordinarie programuppföljning. Kommunstyrelsen kan sedan revidera handlingsplanen vid behov.

Relaterade dokument

- Bostad för alla – Handlingsplan för program för bostadsförsörjningen 2021–2024
- Bostad för alla – Uppsala kommuns program för bostadsförsörjningen
- Idrottspolitiskt program
- Handlingsplan till idrottspolitiskt program
- Kulturpolitiskt program för Uppsala kommun
- Handlingsplan till kulturpolitiskt program
- Landsbygdsprogram för Uppsala kommun
- Handlingsplan för Uppsala kommuns landsbygdsprogram
- Program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning
- Program för trygghet, brottsförebyggande och säkerhet
- Handlingsplan för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning
- Uppsala kommuns program mot våld i nära relationer
- Verksamhetsplan och budget för omsorgsnämnden
- Verksamhetsplan och budget för äldrenämnden
- Översiktsplan 2016 för Uppsala kommun